

Wirth Lajos

MAKÓ PÁL HALÁLA ÉS TEMETÉSE

Pray György latin és Kreil Antal német nyelvű nekrológja szerint Makó Pál 1793. augusztus 19-én, hirtelen halállal hunyt el Budán. Halálának okát sem a nekrológok, sem az életrajzi lexiconok nem említik. A bécsi Magyar Hírmondó negyedik szakaszának augusztus 30-án megjelent 18. füzeté a 324. oldalon közli a gyászhirot:

„Hóltt hírért vettük ama’ tudós Hazafinak, Fő Tisz. *Makó Pál* Úrnak is, a’ ki vólt életében *Bélai Sz. Margita*’ Apátura, *Vátzi Kánonok*, a’ Kir.-Helytartó-Tanáts mellett lévő Tudományi-Kommissziónál Referendárius, ’s a’ *Pesti* Universitásbéli Filozofika Fakultás’ Igazgatója.”

Az október 15-én megjelent 31. füzet 532–535. oldalain a Kreil-féle nekrológ részleteinek magyar fordítása olvasható: „A’ több hasznos tudományok’ világa is újabb újabb fényel terjed közöttünk, mellyet mi, Hazánk’ bódogulásának kiváltképpervaló fundamentomául tartunk, mind más nagy Embereknek, mind nevezetesen annak a’ néhai nagy Magyar Filozófusnak, *Makó* Apátúrnak, példája szerént is, a’ kinek fő gondja vólt: hogy’ lehessen virágoztatni a’ tudományokat leg-jobb móddal a’ Magyar Hazában, ’s bódogítani Nemzetünket azok által. Hathatósan elő-adja ezt *Kreil* Professzor Úr, azon kis munkátskájában, mellyet Pesten következendő Tzím alatt botsátott világ eleibe: *Einige Züge aus dem Leben, und dem Charakter des nunmehr verewigten Paulus Makó, Insulirten Abbtés zu St Margaretha von Bela, Domherrn der Kathedralkirche zu Waizen, Direktor der philosophischen Fakultät an der hohen Schule zu Pest etc. Seinem Andenken geweihet von Anton Kreil Professor der Philosophie.*

’Különös örömmel olvastuk mi itten, Kreil Úrnak szép elő-adásait. – Meg nem állhattam, hogy magyarra is által ne fordítsak némelly töredékeket belőlök, mellyeket ím közlök is’:

Mindenek, a’ kik esmerték őtet (t.i. Makót), magasztalják még most is az ő tiszta egyenes nyílt szívűségét, ’s a’ Vallás’ és a’ papi rend’ kötelességeinek tellyesítésében való buzgóságát, melly rendnek olly nagy betsületére vólt ő sok tekintetben! – de ezen buzgósága, éppen meg nem akadályoztatta őtet, hogy az Ember-ség’ kötelességeit is ne tellyesítené azonban, mindenek eránt, ’s ne betsülne kitkit érdeme szerént, a’ különböző Vallásra, Nemzetre és gondolkodás’ módjára való minden mellékes tekintet nélkül. – Nem tsúfolt ő ki senkit; nem ártott, a’ mennyiben rajta állott, senkinek; hanem használt mindennek, a’ mennyiben tőle kitélt. – Nem tsak maga személyére nézve kerülte ő az ellenkezéseket, és tzivakodásokat; hanem másokra nézve is igyekezett azokat, a’ hol lehetett, meg-akadályoztatni; a’ hol pedig már ki-ütötték magokat, le-tsillapítani: még pedig nem az alatsón lelkekhez illő két-színűség, hanem tsendes okosság által. – A’ rágalmozóknak, és tsúflokodóknak, egyedül a’ jó lelki-esméret paisát vetette ő el-lenekbe – ’s hallgatott. – A’ rajta tett bosszúságokat, kész volt ő nem tsak hamar el-felejtteni; hanem valamikor alkalmasosság adódott: még titkon való jótéteményekkel is fel-váltani azokat. – Nyitva vólt az ő ajtaja, minden Ember-társai előtt mindenkor. Ha tanátsával kívánt élni valaki, azt tőlle meg nem tagadta, ’s kivált örömejobb és buzgóbban soha tanátsot nem adott, mintha tudományi dolgokban kérték tőle. Soha olly gyakran és olly indulattal nem is beszélt semmiről, mint az arra tzélező leg-erányosabb (vagy arányosabb) eszközökről, hogy’ lehetne a’ leg-haszna-vehetőbb tudományokat Országunkban jó lábra állítani. – Az ő lelkének fel-emelkedett nagysága, leg-szembetűnőképpen ki-tetszett az ő ítélő tehetségének rend-kívül-való ere-

jéből. Kiki tudja, hogy a 'nevelés, a 'társalkodás, az élet' neme, és végre a 'leg-közönségesebb gondolkodás' módja, különös formába öntik a 'mi értelmünket, mely forma mindenkor teszen változást – többet, vagy kevesebbet – az ép emberi elmén; és hogy mi, a 'midőn már valamely bizonyos időkorra jutottunk: határok közé zárjuk gondolkodásunkat, úgy hogy a 'mi osztán bé nem férhet ezen határok közé: azt mind meg-vetendőnek találjuk. De Makónak olly magával bíró lelke volt, hogy nem hagyta az valamely különös formába öntetni magát; mind végig hozza férkezhetett ahoz minden igaz, és jó: ha szintén az újjabb időknek szüleménnyé lett legyen is az. – Hányszor álmétkodtunk mi magunkban azon a 'könnyűségen, mellyel ő a leg-újjabb gondolatokat is által-látta; azt a 'részre-hajlás-nélkül-valóságot, mellyel azokat vizsgálta; és ha jóknak találta, fel szóval magasztalta. Nem bízta ő senkire az eszét, hanem maga nézett-bé a 'dolgok' mélyébe, 's ki is mondta annakutánna bátran, a 'mit értett, akár eggyezett az meg mások' ítélet tételekkel, akár sem. – Hasonló szabadsággal gondolkozott ő még 69 esztendő korában is, és olly tiszta buzgósággal törekedett ezen meg-élemedettségekben is használni Hazájának, 's gyarapítani a 'tudományokat, hogy tsak esztendővel is még ez előtt, annak a nevezetes Hálai Filozofusnak Eberhardnak, az Erkölsökről való Okoskodásait (Philosophia Morálissát) Német nyelvből deákra fordította: mivel meg volt győztetve arról a 'haszonról, melly fogna származni egy illy klasszikus Könyvnek, a 'mi filozofika Oskoláinkba való bé-hozásából.”

Az 1838. évi pest-budai nagy árvíz a Vízivárosi Plébánia irataiban, köztük az anyakönyvekben is jóvátehetetlen károkat okozott. Így minden bizonnyal megsemmisült a Makóra vonatkozó bejegyzés is. Szerencsére vannak olyan dokumentumok, amelyeknek adatai hiteleseknek fogadhatók el Makó Pál halálával és temetésével kapcsolatban. Elsősorban a Váci Székeskáptalan jegyzőkönyve. Az általában negyedévenkénti ülésekről részletes jegyzőkönyvek készültek, és ezekbe feljegyezték a két ülés közötti fontos eseményeket is. A Makó Pál halálára és végtisztességére vonatkozó bejegyzést az 1793. július 3-i 74. ülés jegyzőkönyvéhez csatolták, a 3. pont alatt, a 31. oldalon. Az ülésen Makó Pál még személyesen részt vett, az október 21-i 75. ülésen azonban már örökre üresen maradt a helye. Az eredeti bejegyzés szövege:

3., *Terminata hac sessione medio tempore annunciatum est. VCapitulo Dmini Paulum Makó Cath. hujus Ecclesia Canonicum die 19na Augusti diem supremum obivissa: cujus proinde Testamentum in Tabularis dudum repositum, postero die in sacristia reseratum, et praesentibus qui ad Divina Officia aderant recitatum est. Inventatores ejus substantiae mox nominati sunt DD. Szerdahelyi, et LB. Schaffrath. Corpus in loco defunctionis Budae in Parochiali Flumentana Ecclesia solemniter tumulatum est. Testamentum una cum adnexum codicillo pro more & instituto Capituli. Excell(entissimi)mo D. ordinario praesentatum & ab hoc adprobatum est, ad cujus teneres in Cath. quoque Ecclesia solemnes Exequiae die 20^a Augusti celebrata sunt cum Capituli interventu.*

A bejegyzés szerint Makó Pál, a váci székesegyház kanonoka augusztus 19-én hunyt el. A korábban a levéltárba helyezett végrendeletét a következő napon a sekrestyében felbontották, és az előírások szerint (ad Divina Officia) felolvasták. A Budán levő személyes ingóságait Szerdahelyi Alajos és Leopold Schaffrath leltározta fel. Holttestét a Vízivárosi Plébánia temetőjében helyezték ünnepélyesen örök nyugalomra. A végrendeletet egy toldalékkal együtt elküldték a káptalannak, amelyet a püspöki helynök jóváhagyott. Ugyancsak a helynök celebrálta augusztus 20-án az ünnepélyes gyászmisét, a káptalan részvételeivel és közreműködésével.